

Çocuk Koruma İlkeleri: Avrupa ve Türkiye Verileri

Şimşek, Enes¹; Ocağcı, Ayşe Ferda²

(1) Koç Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye.

(2) Koç Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye

Sorumlu yazar: Şimşek, Enes, enessimsek19@ku.edu.tr

Makale Gönderim: 3 Ekim 2019; Makale Kabul: 2 Şubat 2020 ; Makale Yayım: 5 Mart 2020

ÖZ

Çocukların korunma hakkı en temel haklarından biridir. Koşullar ne olursa olsun her çocuk temel haklarına sahip olmalıdır. Türkiye’de çocuk haklarının korunmasına yönelik 1995’de Çocuk Hakları Sözleşmesi yürürlüğe girmiş olup, 2005 yılında Çocuk Koruma Kanunu resmî gazetede yayımlanmıştır. Avrupa Birliği Üye Ülkelerine bakıldığında, çoğu ülkenin kendine özgü kabul etmiş olduğu çocuk hakları kanunu bulunmaktadır. Çocukların temel hakları bu kanunlar ile yasalaştırılmıştır. Türkiye’de çocukların korunmasına yönelik Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve UNICEF gibi sivil toplum kuruluşları çalışmalar yapmaktadır. Avrupa’da çocuk haklarının korunması amacıyla yönelik olarak üye ülkelerin birbirinden farklı yöntemler izledikleri görülmektedir. Çocuk haklarının korunmasına yönelik olarak ülkeler benzer anlaşmaları imzalamış olmasına karşın birbirinden farklı stratejiler izlemektedir. Bu stratejiler belirli sorunların azalmasına yardımcı olmaktadır. Ancak ne Türkiye’de ne de Avrupa’da çocuk yoksulluğu, çocuğa yönelik şiddet, mülteci çocukların yaşama şartları gibi konularda ilerleme sağlanamamıştır. Bu derlemenin amacı, 2015 yılında Avrupa Komisyonu tarafından kararlaştırılan 10 çocuk koruma ilkesinin Türkiye ve Avrupa’daki durumunun değerlendirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk hakları, çocuk koruma ilkeleri, yaşama şartları, yoksulluk, şiddet

Child Protection Principles: Data From Europe and Turkey

ABSTRACT

One of the children’s main rights is protection and every child should have their main rights ensured no matter what. For protection of child rights, Turkey has accepted the UN Convention on The Rights Of Child in 1995, then after in 2005 Child Protection Law of Turkey has been published officially. On the other hand, there is a distinctive child rights declaration in place in most of European Union Member States. There are Family, Working and Social Services Ministry’s Child Service General Directorship and civil society organizations like UNICEF who are working to protect children in Turkey. The European Countries follow different ways for the protection of children. Even though all of the countries accept similar agreements, they follow different strategies. Those strategies has reduced some of the problems. But neither Europe nor Turkey provided any progress at topics like child poverty, violence against children, refugee children’s living conditions. The purpose of this study is to scrutinize European Union Member State’s and Turkey’s condition on the basis of 10 Child Protection Principles of European Commission which determined in 2015.

Keywords: Child rights, child protection principles, living conditions, poverty, violence

1.Giriş

Çocuk doğumdan erişkinliğe kadar uzanan evredeki kız ve erkekleri ifade etmektedir [1].Türk Dil Kurumuna göre hak ise adaletin gerektirdiği veya birine ayırdığı kazancı ifade etmektedir.[2] Çocuk hakları kavramı ise kanunen dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu; eğitim, sağlık, yaşama, barınma; fiziksel, psikolojik veya cinsel sömürüye karşı korunma gibi haklarının hepsinin tanımlanmasında kullanılır [3].

Kanunen çocuk haklarının korunmasına yönelik belirlenmiş en kapsamlı sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde benimsenen Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir. Bu sözleşme 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye de dahil olmak üzere toplamda 142 ülke sözleşmeyi imzalamış ya da onay ve katılma yoluyla taraf devlet durumuna gelmiştir. Türkiye Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 2 Ekim 1995'te uygulamaya başlamıştır [4]. Çocuk Hakları Sözleşmesi birleşmiş milletler sistemi dahilinde en geniş katımlı sözleşmedir. Bu sözleşme, çocuk haklarının korunmasında evrensel standartları belirlemekte ve çocukların mevcut durumunu iyileştirmeyi hedefleyen programlar için hukuki çerçeve olma görevini üstlenmiştir [5]. 3-4 Haziran 2015 tarihleri arasında çocuk hakları kapsamında Avrupa Forumu entegre çocuk koruma sistemleri üzerine odaklanmaya karar vermiştir. Bu forumun hedefi çocuk koruma sistemlerinin entegrasyonunun daha etkin koordinasyon ve dayanışma sağlanması için çocuk koruma ve çocuk hakları konusunda birlikte çalışan paydaşların bir araya getirilmesidir [6]. Bu forumda 10 adet Çocuk Koruma İlkesi belirlenmiştir. Bu derlemenin amacı, 2015 yılında Avrupa Komisyonu tarafından kararlaştırılan 10 çocuk koruma ilkesinin Avrupa'daki ve Türkiye'deki durumunun irdelenmesidir. Bu derleme, Türkiye'nin çocuk koruma ilkelerine

uygun olarak, Türkiye'de yaşamakta olan, yetersiz maddi olanaklara sahip ve riskli çevrelerde yaşayan çocuklar başta olmak üzere; tüm Dünya çocuklarının haklarının korunup korunmadığını ortaya koymayı, bu hakların korunması önünde bulunan engellerin saptanmasını ve bu engellerin aşılması yönünde alınabilecek önlemlerin farkındalığını arttırmayı hedeflemektedir.

Türkiye ve Avrupa Verileri:

Türkiye ve Avrupa'daki çocuk koruma sistemleri verilerine dayanarak 10 çocuk koruma ilkesini başlıklar altında inceleyecek olursak;

1)Her çocuk tartışmaya kapalı olarak korunma hakkına sahip olmasının yanı sıra, hak sahibi olarak korunur, tanınır ve saygı duyulur.

Avrupa'da

Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerden gelen veriler göz önünde bulundurulduğunda 18 ülkede çocuk haklarının korunmasına yönelik uygulamakta olduğu bir yasal çerçeve bulunduğu, 12 ülkenin ise böyle bir uygulamasının bulunmadığı görülmektedir. Çoğu üye ülke yönetsel basamaklarının birbiri ile koordinasyonunda zorluk yaşamaktadır. Diğer ülkeler dikkate alındığında çocuklarla ilgili farklı sorunlar için özelleştirilmiş yasal çerçevelerin bulunduğu görülmektedir. Bu durum birden fazla sorunu aynı anda bulduran çocuklar için uygun bir yasal çerçeve bulunamamasına neden olmuştur [7]. Avrupa'da ülkeden ülkeye farklı derecede olsa da etnik kökenlilerin dışlanması ve damgalanması durumu sık karşılaşılan sorunlar arasındadır. Etnik kökenli çocukların korunması için atılan adımların yetersiz olduğu düşünülmektedir. Ayrıca yapılan yardımlara karşın halen çocuk yoksulluğu, taciz, istismar ve ihmal gibi sorunların çözümünde ya da azaltılabilmesi adına katedilen büyük bir ilerleme yoktur. Bu sorunların çözülmesi konusunda herhangi bir adım

atılmadan bu maddenin yerine getirildiğini belirtmek doğru olmayacaktır.

Türkiye’de

Türkiye çocuk hakları sözleşmesinin maddelerine bağlı kalarak çocukların korunmasını zorunlu tutmaktadır. Çocuklara karşı işlenen suçların cezaları da açıkça tanımlanmıştır. Ancak bu cezalar çocuklara karşı işlenen şiddet, taciz ve istismar gibi suçların önüne geçilmesinde yetersiz kalmaktadır. Bu suçlar günümüzde dahi yüksek oranda saklı kalmakta ve suçlular saptanamamaktadır.

Maddi olanakları yetersiz olan ailelerin çocuklarına daha iyi bir yaşam olanağı sunması için Sosyal Ekonomik Destek gibi sistemlerinin bulunmasına karşın riskli bir çevrede olduğu tespit edilerek korunan çocukların sayısı yetersizdir. Sosyal Ekonomik Destekten 128 bin çocuk faydalanmaktadır ve ülkedeki 0-14 yaş arası 19 milyon 200 bin çocuk bulunmaktadır [8]. Bu sayılar karşılaştırıldığında ortalama olarak yalnızca 150 çocuktan 1 çocuk sosyal ekonomik destek almaktadır. 2013 yılı çocuk yoksulluk oranı erkek çocuklar için %32 kız çocuklar için %33,1’dir [9]. Bu sayılar dikkate alındığında ulaşılan çocuk sayısının gereksinim sahibi çocuk sayısından çok daha düşük olduğu görülmektedir. Ulaşılan çocuk sayısının artırılması ve daha fazla çocuğun yaşam olanaklarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca çocuk evleri ve destek merkezlerinin sayısı 1366’dır. Bu merkezlerde bakılan çocuk sayısı 14.214’tür. 119.537 çocuğa ise koruma altına alınmadan, aile yanında destek verilmektedir [10]. Çocuk yoksulluk rakamları dikkate alındığında bu sayıların yetersiz kaldığı görülmektedir.

Türkiye’deki mültecilere temel insani haklar tanınmıştır ancak bu hakların korunması konusunda eksiklikler göze çarpmaktadır. Türkiye’deki 1 milyon 45 bin mülteci çocuğun 400 bininin henüz herhangi bir okula kaydının bulunmaması bu çocukların temel haklarının

birisi olan eğitim haklarının bulunmadığını düşündürmektedir. Bu konuda UNICEF-Türkiye iş birliği ile bu çocuklara eğitim verilebilmesi için yeni okullar açılmakta, aşılama, gıda, okul malzemesi ve kıyafet desteği gibi temel gereksinimleri karşılanmaktadır [11]. Bu önlemlerin hızlandırılması ve bu çocukların eğitim haklarına olabildiğince çabuk kavuşması yalnızca Türkiye’yi değil dünyadaki tüm ülkeleri ilgilendirmektedir. Bu durum yalnızca Türkiye’nin sorumluluğunda gelişmemektedir. Sorunun çözüme kavuşmasında en büyük pay sahibi Avrupa Birliği ile Türkiye iş birliğidir. Avrupa Birliğinin de mülteciler için Türkiye ile yaptığı iş birliği anlaşmasının maddelerini yerine getirmesi gerekmektedir. Mülteci çocukların temel haklarının sağlanması için özellikle maddi fon desteğinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Bu durum Dünya’daki tüm ülkeleri ilgilendirmektedir. Bu maddenin gereklilikleri Türkiye’de de tam olarak yerine getirilmemektedir.

2)Hiçbir çocuğa karşı ayrımcılık yapılamaz.

Avrupa’da

Avrupa Birliği Üyesi Ülkelere bakıldığında etnik kökenli insanlara karşı ayrımcılığın ciddi bir sorun olduğu görülmektedir. Etnik kökenli insanlara karşı yapılan etnik damgalama uygulamalarının zararlı sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Özellikle etnik kökenlilerin sıklıkla polis kontrollerine maruz kaldıkları görülmektedir. Bu durum terör ve suçun azaltılmasında olumlu değil, tam tersi olumsuz bir etki oluşturmaktadır. Bu davranışlara hedef olan insanların kişiliği zedelenmekte ve insanların kendilerini sürekli tehlikede hissetmesine neden olmaktadır. İnsanlara, polislerin ülkede bulunan insanların tümünü koruması görevine sadık kalmadıklarını düşündürmektedir. Polise olan güvenlerini kırmaktadır. Ayrıca bazı ülkeler bu durumun önüne geçmek yerine tersine durumu daha da

kötüleştirecek yasalar ve uygulamalar ortaya çıkartmakta, etnik damgalamayı pekiştirmektedir [12]. Damgalamaya maruz kalan çocuklar bu durumdan zarar görmektedir. Çocukların, buldukları yere ait olmadıkları düşünceleri pekiştirilerek güven duyguları büyük ölçüde azalmaktadır. Etnik damgalamadan en fazla çocuklar etkilenmektedir. Zararlı davranışlara olan eğilimlerinin artmasına neden olmaktadır. Zaten mevcut olan riskli çevrelerine damgalama durumunun da eklenmesi ile bu çocukların temel hakları büyük ölçüde zarar görmektedir.

Türkiye’de

Türkiye’de yaşayan çocuklar arasında ayrımcılık gözetmeksizin her çocuğun eşit haklara sahip olması gerekliliği, imzalanan Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer almaktadır. Ancak durum Türkiye’deki mülteci çocuklar için farklıdır çünkü onların Türkiye vatandaşlık hakları bulunmamaktadır. Bu nedenle Türk çocuklar ile mülteci çocuklar aynı haklara sahip değildir. Bu durumun temel nedeni Suriyeli mülteciler için kalıcı yerleşim yerinin Türkiye olup olmayacağının belirlenememesi olduğu düşünülmektedir. Mülteci çocukların nerede yaşayacağı, hangi ülkelere gidebileceği gibi faktörlere açıklık getirilmesi gerekmektedir. Sorunun çözümü Türkiye ve Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin işbirliği yapması ile mümkündür. Suriyeli çocukların eğitimi için bazı mekanizmalar devreye sokulmuştur. Türkiye’de 1.74 milyonu çocuk olmak üzere, 4 milyon mülteci bulunmaktadır. Bu mültecilerin büyük bir çoğunluğu Suriyelidir. 2019 yılı itibari ile Türkiye’de bulunan mülteci çocuklardan, okullara kayıtlı olan 680 bin çocuk bulunmaktadır. Ancak kalan 400 bin çocuğun hiçbir okula kaydı bulunmamaktadır [11]. Sorunun ortadan kaldırılması çocuklara iyi bir gelecek sunulması ve yaşam koşullarının iyileştirilebilmesi için çok önemlidir. Mülteci çocukların sağlık hizmetlerine ulaşabilmesi için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve UNICEF işbirliği ile gerçekleştirilen

aşılama programları bulunmaktadır. Etnik damgalama durumu Türkiye’de de kaçınılmaz olarak bulunmaktadır. Avrupa’daki örnekleri ile karşılaştırıldığında Türkiye’deki örneklerin daha kolay önlenilecek düzeyde olduğu düşünülmektedir. Türkiye’de de etnik damgalamanın önüne geçilebilmesi adına bazı girişimlerde bulunulması gerekmektedir. Etnik problemlerin yanı sıra cinsiyet ayrımı da Türkiye’deki en büyük sorunlarından biridir. Türkiye’de kız ve erkek çocukların arasında da eşitsizlik bulunduğu görülmektedir. Türkiye küresel cinsiyet eşitsizliği endeksinde 145 ülke arasında 130.sırada yer almaktadır. Okullara kaydı bulunmayan ve çalışmayan 15-19 yaş grubunda kızların oranı %28,2 iken, erkeklerde bu oran %16,5’dir. Ayrıca Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması’na göre 20-24 yaş aralığındaki kadınların %15’i halen 18 yaşından önce evlendiklerini ifade etmişlerdir. 15 yaşından küçük kız çocuklar arasında raporlanan cinsel taciz oranı ise %9’dur [13]. Bu sorunlar giderilmedikçe bu maddenin yerine getirilebileceği düşünülmemektedir.

3)Çocuk koruma sistemleri önlemeye yönelik tedbirleri de kapsar.

Avrupa’da

Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerin yarısından çoğunda çocuğa karşı uygulanan şiddet, taciz ve ihmal gibi olgulara tanık olan her kim olursa yetkili kuruluşlara bildirmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Çoğu ülkede özelleştirilmiş bir kanun olmaksızın tüm vatandaşların yasalara karşı uygulanan şiddet gibi suçları bildirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Ancak bu durum tacizden şüphelenmek ve risklerin bildirilmesi gibi yükümlülükleri getirmediği için çocukların korunması kapsamında yetersiz kalmaktadır [14]. Avrupa’daki sosyal harcamaların yüzdelere bakıldığında Türkiye’den çok daha büyük bir bütçeyi sosyal harcamalar alanında yapmış

oldukları görülmektedir. Ayrılan fon ile gereksinim sahibi çocukların gereksinimleri daha rahat karşılanmakta, yapılan yardımlardan çok daha fazla çocuk yararlanmaktadır. Türkiye’de ayrılan fonun çok daha düşük olması gereksinim sahibi çocukların yaşam olanaklarının iyileştirilememesine ve çok sayıda çocuğun yoksulluğunun devam etmesine neden olmaktadır. Aşı oranlarına bakıldığında; DSÖ kapsamındaki Avrupa Ülkelerinin aşılama hızı %95’dir. Neonatal ölüm hızı 100 canlı doğumda 4,6’dır. 5 yaş altı ölüm hızı 1000 canlı doğumda 8,6’dır. Bebek ölüm hızı ise 1000 canlı doğumda 7,5’dir [15].

Türkiye’de

Türkiye’de çocuk koruma sisteminin birçok bileşeni bulunmaktadır. İlk olarak Çocuk Hakları Sözleşmesini kabul etmesinden doğan yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu yükümlülükler ile birlikte 2005 yılında yayımlanmış olduğu Çocuk Koruma Kanunu vardır. Çocuk Koruma Kanunu korunma gereksinimi olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Çocuk Koruma Kanunu, korunma gereksinimi olan çocuklar hakkında alınacak önlemler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik önlemlerinin usul ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri kapsar [16]. Türkiye’de çocuklara karşı işlenen suçlar bu kanuna göre cezalandırılır ve riskli çevrede yetişen çocukların korunması sağlanır. Bu kanunların yanı sıra Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının getirmiş olduğu Sosyal Ekonomik Destek Sistemleri gibi çeşitli sistemler bulunmaktadır [17]. Bu sistemler önlemeye yönelik tedbirleri kapsamaktadır. Bu sistemlerin kapsamlarının genişletilip daha fazla çocuğa ulaştırılması sağlanmalıdır. Özellikle çocuk yoksulluğunun, çocuğa uygulanan şiddet, istismar ve ihmalin önüne geçilebilmesi için alınacak

tedbirlerin arttırılması gerekmektedir. Dünyada bu suçların günümüzde halen %90 oranında saptanamadığı görülmektedir [6]. Aşı oranları dikkate alındığında Türkiye’de aşılama hızı %96’dır. Neonatal ölüm hızı 1000 canlı doğum için 6’dır. 5 yaş altı ölüm hızı ise 1000 canlı doğumda 11,3’tür. Bebek ölüm hızının ise 1000 canlı doğumda 9,2 olduğu görülmektedir [15]. Bu oranlar Avrupa ülkelerinin ortalamalarından düşük kalmaktadır. Aşılama oranları Avrupa ülkelerinden fazla iken ölüm oranlarının daha yüksek olmasının nedeni bilinmemektedir. Bu durumun nedeni Türkiye’de çocukların karşılaştığı travma ve sakatlanma düzeyinin Avrupa ülkelerinden daha yüksek olması olabilir.

4)Aileler birincil bakım verici rolünde desteklenmektedir.

Avrupa’da

Her çocuk kendisini destekleyen, bakım veren ve besleyen bir aile ortamında büyüme hakkına sahiptir. Avrupa ve Orta Asya ülkeleri, ailesinden ayrı büyüyen çocuk oranlarına bakıldığında halen Dünya’daki en yüksek rakamlara sahiptir. Bu konuda bazı ilerlemeler sağlanmıştır. Çocuk bakım evlerinde yetişen çocuk sayısı düşürülmüştür. Kendi ailesinden ayrı, üvey aile gibi farklı bakım vericilerin desteği ile yetişen çocuk sayısı hala artmaktadır. Bu çocuklar için en önemli sorun ise şiddet, taciz ve istismarla karşılaşma risklerinin yükselmesidir. Çocuk bakım evlerindeki çocuk sayısının artmasındaki en önemli nedenlerden birisi: Topluma ailelerinde bulunan engelli bireylere bakım verebilecek yetkinlikte olmadıklarının ve bu bakım için en uygun yerin bakım merkezi olduğunun düşündürülmesidir [18]. Böyle bir algının oluşturulması yerine ailelerin engelli çocukların bakımını üstlenebilmesi için uzmanlar tarafından çeşitli eğitim programlarının düzenlenmesi ve aileye bakım konusunda eğitimler verilmesi daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Çocuklara verilen

bakımın doğru olup olmadığının ise çocukların düzenli izlemi ile mümkün olacağı düşünülmektedir. Bu yöntemle çocukların aile bakımından yoksun büyümesinin önleneceği, çocukların daha mutlu bir yaşam sürdürmelerine destek olunacağı ve çok daha güzel sonuçlar alınmasının sağlanacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de

Çocuk Koruma Kanununa göre aileler bakım verici rollerinde desteklenmektedir ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının bu konuda ailelere sağladığı destek programları vardır. Maddi olanakları yetersiz olan ailelerin çocuklarına daha iyi bir bakım verebilmesi amacı ile ailelere maddi destek sağlanmaktadır. Maddi desteğin yanı sıra aileler ücretsiz danışmanlık ve eğitim hizmetlerinden faydalanabilmektedirler [19]. Türkiye’de Avrupa’daki gibi, özellikle engelli çocukların bakım evlerinde daha iyi bakım verilebileceği gibi bir düşüncenin yaygınlaştırılması olasılığı olmadığı için ve çocukların mümkün olduğu kadar aile yanında bakımının sağlanması durumu desteklediği için bu konuda Avrupa ülkelerine göre daha uygun bir politika izlendiği düşünülmektedir. Destek sağlanan çocukların %89’u aile yanından ayrılmaksızın desteklenmektedir [10]. Bu destek ile bakım için yetersiz olan kaynakların artırılması sağlanarak aileler bakım verici rollerinde desteklenmektedir.

5)Topluluklar, çocukların şiddetin her türlü halinden bağımsız olması gerekliliğinin farkındadır ve destekçisidir.

Avrupa’da

Avrupa’da özellikle UNICEF gibi sivil toplum kuruluşları çocuğa karşı uygulanan şiddetin önüne geçilmesi konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapmaktadır. Bazı Avrupa Birliği Üyesi Ülkeler çocuklara karşı uygulanan fiziksel cezaların dahi önlenmesine ilişkin yaptırımlarda bulunmamaktadır. Avrupa’da bu konunun

çözümlemesi konusunda köklü bariyerlerle karşı karşıya kalınmaktadır [6]. Yaptırımında bulunmayan ülkeler azımsanacak sayıda olmamakla birlikte diğer ülkelerde çocuğa karşı şiddetin her türlü yasaklanmıştır. Özellikle çocuğa karşı uygulanan şiddetin ne kadar büyük bir suç olduğu ve bu çocukların yaşamlarını ne denli etkilediği göz önünde bulundurulduğunda bu yasaklamanın tüm ülkeler tarafından kabul edilmesinin çok önemli bir konu olduğu ortadadır. Veriler göz önünde bulundurulduğunda maddenin gerekliliklerinin tüm ülkeler tarafından gerçekleştirildiğini söylemek doğru olmayacaktır.

Türkiye’de

Türkiye’de topluluklar çocuğa şiddetin yasalarla önlediğinin, şiddetin kanun tarafından sabitlenmiş cezalarının bulunduğunun farkındadır. Bu cezalar ile çocuğa karşı şiddetin önüne geçilememiştir. Çocuğa karşı şiddet ve istismar olayları %90 oranında saklı kalmakta ve şiddet uygulayan suçluların işlediği suç cezasız kalmaktadır [6]. Çocuğa karşı şiddet ve istismarın önüne geçilmesine yönelik önlemler yetersizdir. Günümüzde çocuk ölümlerinin sayısı hala çok yüksektir. Çocuklara uygulanan şiddet ve istismarın önüne geçilmesi için şiddete uğrayan ve riskli bir çevrede yetişen çocukların erken dönemde tespit edilerek şiddet uygulayanlara gerekli cezaların verilmesi gerekmektedir. Verilecek cezaların çocuklar zarar görmeyen önce belirlenip verilmesi gerekmektedir. Çocukların daha yakın izleme alınması ve izlemdeki çocuk sayısının artırılması gerekmektedir. Türkiye’de bu maddenin şartlarının sağlanması için çalışmalar yapılmasının yanı sıra hala aşılması gereken çok yol vardır.

6)Çocuk koruma sistemleri yeterli bakımı garantilemektedir.

Avrupa’da

Çoğu Avrupa Birliği Üyesi Ülkede çocuk koruma sistemlerinde çalışanlar için lisans ve

akreditasyon programları iyi gelişmemiştir. Genellikle akreditasyona ya da lisansa bakmaksızın çalışanlar çocuk koruma sistemlerinde görev alabilmektedir. Fransa, İrlanda, Litvanya, Polonya ve İngiltere 1 ile 3 yıl arasında deneyim kazanmış ve sertifika sahibi çalışanları çocuk koruma sistemlerinde görevlendirmektedir. Özel olarak seçilecek alanda eğitim sahibi olma zorunluluğu bulunmamaktadır [20]. Ayrıca çoğu üye ülke bakıma gereksinim duyan çocuklar için seçilecek üvey aile üyelerine ve çocukların bakımlarından sorumlu çalışanlara güvenlik soruşturması başlatılmaktadır. Ancak bu soruşturmalar sınırlı sayıda meslek grubunu kapsamaktadır. Her meslek grubu için böyle bir soruşturma uygulaması yoktur. Bu soruşturmalarda bakım vericilerin sicili araştırılarak çocuklara zarar vermeyeceği öngörülen ailelere ve çalışanlara çocuklara bakım verme görevi verilmektedir [21]. Çoğu üye ülke bu soruşturmaları 3 ila 5 yıl ara ile tekrarlamaktadır. Ayrıca Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerin büyük bir çoğunluğu çocuklara verilecek bakım yetkisini hem maddi çıkarlar gözetken hem de çıkar gözetmeksizin bakım veren kuruluşlara vermektedir [22]. Avrupa'da karşılaşılan önemli sorunlardan bir tanesi de bakım vericisi veya ailesi bulunmayan çocukların sınır dışı edilmesi durumudur. Çoğu üye ülke bakım vericisi olmayan çocukların ülkede kalmasına izin vermemektedir. Bunun sonucu olarak çocukları ülkeden atmak yerine çocuklara özelleştirilmiş yasal yaptırım uygulayarak onların 18 yaşına gelene kadar ülkede kalması sağlanmaktadır [23]. DSÖ Avrupa Bölgesindeki Ülkelere bakıldığında çocukların ölüm oranları 1000 canlı doğumda 7,5'dir. 5 yaş altı ölüm oranlarına bakıldığında 1000 canlı doğumda 8,6 çocuk hayatını kaybetmiştir [15].

Türkiye'de

Türkiye'de çocukların bakımı için seçilecek görevlilerin herhangi bir sertifikasının bulunma zorunluluğu yoktur. Çalışanların seçilmesinde sicil kaydına bakılmaktadır. Riskli olduğu düşünülen

kişilere çocukların bakımında görev verilmemektedir. Günümüzde çocuk esirgeme kurumu benzeri kuruluşlarda bulunan çocukların şiddete ve istismara uğradığına yönelik haberler görülebilmektedir. Bu durumun önüne geçilebilmesi için denetleme çalışmalarının arttırılması gerekmektedir.

Türkiye'de çocukların bakımı mümkün olduğunda aile üyeleri tarafından sağlanması desteklenmektedir ve bu konuda gereksinim sahibi ebeveynlere maddi ve danışmanlık destekleri sağlanmaktadır. Bu ve buna benzer çocuk koruma sistemleri bulunmaktadır. Çocuk koruma sistemleri çocukların sağlık kuruluşlarında ve ailelerinin yanında bakımını desteklemektedir. Verilen desteğin yetersiz kaldığı konular da vardır. Sağlık sigortalarının kapsamı yeterince geniş değildir ve çocukların her hastalığa karşı tedavisi karşılanmamaktadır [24].

Günümüzde hala çocuklarının hastalık masraflarını kendileri karşılayamadığı için sosyal yardım kuruluşlarından yardım isteyen insanları görmek mümkündür ve durumun çözümüne yönelik herhangi bir gelişme sağlanamamıştır. Çocukların ölüm oranları dikkate alındığında 1000 canlı doğumda 9,2 bebek hayatını kaybetmektedir. Perinatal ölüm oranı güneydoğu anadolu bölgesinde 11,5 ile en yüksek, batı marmara bölgesinde ise 7,6'lık oran ile en düşüktür. 5 yaş altı ölüm oranlarına bakıldığında 1000 canlı doğumda 11,3 çocuğun hayatını kaybettiği belirlenmiştir. Çocuk ölüm hızı karşılaştırılması yapıldığında Avrupa ülkelerinin çocuk ölüm oranlarının daha az olduğu görülmektedir [15]. Bu oranın Avrupa Ülkelerinin seviyelerine geriletilmesi için sosyal harcamaların arttırılması sağlanabilir. Bu durumun nedeni tedavi masraflarının getirdiği yükü kaldıramayan ailelerin sağlık hizmeti alamaması olabilir.

7)Çocuk koruma sistemleri ülkelerarası ve sınır ötesi girişim organlarına sahiptir.

Avrupa'da

Avrupa Birliği Üye Ülkeleri arasında özellikle mülteci çocukların daha iyi hizmet alabilmesi için "The Brussels Ila Regulation" sözleşmesinde mülteci çocukların evlat edindirme ya da çocuk bakım merkezlerine transferi konusunda sınır ötesi girişimler bulunmaktadır. Çocuk daha iyi bakım sağlanabileceği düşünülen ülkelere gönderilmektedir [25]. Avrupa Birliği Dünya genelinde çocukların yaşam olanaklarının iyileştirilmesi konusunda çeşitli yardım çalışmaları yapmaktadır. Bu çalışmalarda UNICEF gibi sivil toplum kuruluşları ile de iş birliği yapılmaktadır. Güncel sorunların başında gelen Suriyeli Mültecilere yardım konusunda Türkiye'ye okul, sağlık, barınma gibi konularda harcanmak üzere maddi fon desteği sağlamaktadır. Avrupa Birliği Suriyeli mültecilerin durumu için Türkiye ile yapmış olduğu 3 yıllık anlaşma planına uygun olarak 6 milyar Euro fon desteği sağlamıştır [26]. Bu fon desteğinin yetersiz kaldığı Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin yaşam olanakları değerlendirildiğinde gözlemlenebilmektedir. Suriyeli Mültecilerin Dünya genelinde bu denli belirsiz bir konu olarak kalmasının da temel nedeninin ülkelerin kendilerini zora sokmayarak, kendilerini olabildiğince soyutlayarak koruma isteği olduğu düşünülmektedir.

Türkiye'de

Türkiye Çocuk Hakları Sözleşmesini kabul etmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi ülkelerarası girişim organlarının kapsanacağını garanti etmektedir. Türkiye topladığı bağışlar ve kendi ayırdığı bütçe ile çevresinde yardıma gereksinimi olan ülkelere çeşitli yardımlar gerçekleştirmekte ve UNICEF gibi sivil toplum kuruluşları ile birlikte hareket ederek bu ülkelerde yaşayan insanlara sağlık, eğitim, gıda ve barınma hizmetleri götürmektedir. Türkiye diğer ülkelere insani yardımda bulunmada 8 milyar dolarlık bir meblağ

ile açık ara Dünya'da en çok bağışta bulunan ülke konumuna gelmiştir. Dünyanın her yerinden toplanan yardımlardan en çok faydalanan ülke ise 2,579 milyar dolar ile Suriye olmuştur [27].

8)Çocuk desteğe ve korunmaya sahiptir.

Avrupa'da

Çoğu Avrupa Birliği Üyesi Ülkede çocuk koruma görevi ile yükümlülüğünün bir arada toplandığı özelleştirilmiş bir otorite yoktur. Diğer bakanlıklar ve müdürlükler çocuk koruma programlarını da içerisine alarak işleyişini sağlamaktadır. Bazı üye ülkelerde çocuk koruma standartlarının belirlenmesinde asıl otoritenin belirlediği uygulamalara yer verilirken; bazı ülkeler kendi bölgesel otonom alanlarını oluşturup kendi standartlarını belirlemektedir [7]. Ayrıca Türkiye ile benzer olarak Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin yasal olarak çocuk koruma sistemlerine yönelik harcanması gereken tutarların belirlendiği bir kanunu bulunmamaktadır. Üye ülkeler de genellikle bu harcamaları doğrudan sosyal harcamalar olarak nitelendirmektedir. 18 üye ülkede çocuk koruma sistemi için özelleştirilmiş bir harcamada bulunmazken, 8 üye ülkede çocukların korunmasına yönelik devletin ayırdığı bütçenin dışında yerel yönetimlerle de çocuk koruma sistemlerini desteklemektedir. Bu ülkelerde devlet yerel yönetimlere çocuk koruma sistemlerini desteklemesi adına belirli fonlar oluşturmaktadır. Yerel yöneticiler ise bu fonları çocuk koruma sistemlerinde kullanmaktadır [22].

Günümüzde çocukların yaşama olanaklarını ciddi bir şekilde bozan çocuk yoksulluğunun giderek artan bir sorun olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin verileri dikkate alındığında yaklaşık olarak 25 milyon çocuğun yoksullaşma riskinin bulunduğu görülmektedir. Bu sayı tüm üye ülkelerde bulunan çocukların %28,1'ine karşılık gelmektedir. Özellikle Romanya'da %49,2'lere kadar yükselmiştir [28].

Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin sosyal harcamalarının diğer harcamalara oranla ortalama yüzdesi %28,3'tür [29].

Türkiye’de

Çocuk Koruma Kanunu Türkiye’de yaşayan çocukların korunma hakkını ve gereklilik durumunda maddi ve manevi destek hizmetlerinden faydalanma hakkını vermektedir. Ancak çocuk yoksulluk oranları göz önünde bulundurulduğunda destek sistemlerinin yetersiz kaldığı görülmektedir. Sosyal harcama oranlarının da diğer ülke harcamaları ile karşılaştırıldığında çok düşük olması dikkat çeken bir başka sonuçtur. Türkiye’de 2015 yılı verilerine göre sosyal harcamaların tüm harcamalara oranı %12’dir [29]. Bu oran diğer Avrupa Ülkelerinin büyük bir çoğunluğundan daha düşüktür ve yoksulluk oranları ile örtüşmemektedir. Doğru tespit edilerek gerekli desteğin sağlanması konusunda herhangi bir veri akışı sağlanmamıştır. 2015 yılından günümüze dek bu konuda nasıl bir gelişim olduğu ve yoksulluk oranındaki değişimlerin neler olduğu açıklanmalı, bu konuda yoksul sayılabilecek aileleri yapılan yardımlara bağlı olarak elde edile sonuçlar ayrıntılı olarak verilmelidir. Bu verilerin yıllık raporlarının yayımlanması gerekmektedir. Türkiye’nin sosyal harcamalarının Avrupa Birliği ortalaması olan %28,3’ün yarısından daha az olması (%12,5) dikkat çeken en önemli sonuçlardan birisidir [30].

9)Risklerin tanımlanmasına yönelik eğitimler mevcuttur.

Avrupa’da

Çoğu Avrupa Birliği Üyesi Ülkede çocuğa karşı uygulanan şiddet, ihmal ve istismarı tespit eden her kimse bu durumu bildirilmek zorundadır. Bunun yanı sıra böyle bir kanunu bulunmayan ülkelerde diğer insanlara uygulanan şiddeti gözlemleyen bireylerin bu durumu ihbar etme zorunluluğu bulunmaktadır.

Türkiye’de

Çocuklara uygulanan şiddet, ihmal ve istismar belirtilerinin hangi meslek gruplarının eğitim müfredatında bulunduğu bilinmemektedir. Sağlık çalışanlarının eğitim müfredatında bu konuya yer verilmektedir ancak tüm bölümlerde böyle bir eğitim bulunmamaktadır. Şiddet, ihmal ve istismar konularında verilecek eğitimin çocuklarla ilgili çalışmalar yapan tüm meslek gruplarına verilmesi çocuklara uygulanan şiddetin erken dönemde saptanarak önüne geçilebilmesi için önemli bir adımdır. Bu konuda verilecek eğitimin müfredatlara eklenmesi gerekmektedir.

10)Güvenli, iyi yayımlanmış, güvenilir ve ulaşılabilir haber organları bulunmaktadır.

Avrupa’da

Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde çocuk koruma sisteminin sürekli izlenebilmesi ve gelişimi için devlete bağlı kurumlar bulunmaktadır. Ancak tüm üye ülkelerde çocuk koruma sisteminin izlemi için özelleştirilmiş kuruluşlar bulunmamaktadır. Bazı ülkelerden hiçbir verinin elde edilemediği görülmektedir. Çocukların yaşam olanakları ve hakları gibi konularda özelleştirilmiş veri sağlayıcı kuruluşları bulunan ülkelerde veri sağlayan kuruluşlar zorunlu olarak dönemler halinde çocuk koruma sistemlerinin izlemi ile yükümlüdür [31]. Bazı üye ülkelerden düzenli veri akışı elde edilememekte, bazılarında ise yıllık raporlar halinde veri akışı sağlanmaktadır. Tüm üye ülkelerin istatistiklerinin toplandığı belirli siteler bulunmaktadır, bu sitelerden elde edilen bilgiler uzman kişiler tarafından toplanmaktadır.

Türkiye’de

Türkiye’de sayıları yeterli olmamakla birlikte çocuk haklarının korunmasına yönelik güvenli, iyi yayımlanmış, güvenilir ve ulaşılabilir bazı haber organları bulunmaktadır ancak sayısı yeterli düzeyde değildir. Bu alana özel daha aktif haber mekanizmalarının bulunması ve çocukların durumu ile ilgili ayrıntılı bilgiler vermesi gerekmektedir. Bu alanda elde edilen istatistik

verilerinin daha güncel olması ve yıllık olarak bilgi verebilmesi önemlidir. Çocuklarla ilgili elde edilen veriler yeterli değildir ve büyük bir çoğunluğu güncelliğini yitirmiştir. Yalnızca bu alanda araştırmalar yapan özelleşmiş yayın kuruluşlarının oluşturulması gelecekte çocuklarla ilgili devreye sokulabilecek koruma sistemlerinin belirlenmesinde önemli bir bilgi kaynağı olacaktır. Çocuklara yönelik çalışma yapan meslek grupları için bu verilerin sonuçlarını temel alarak kendi alanında yapacağı araştırmaları destekleyecek veri tabanı işlevi görecektir.

2.Tartışma

Avrupa'da etnik kökenliler ciddi bir damgalama sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır. Etnik damgalama insanların haklarını yok saymaktadır. Kişilerin duygusal istismardan fiziksel istismara kadar birçok şekilde istismara uğradığı belirtilmektedir. Etnik damgalama için alınmış önlemlerin yetersiz olduğu görülmektedir. Türkiye'de etnik damgalama sorunu Avrupa'da olduğu kadar şiddetli olmamasına karşın görülmektedir.

Türkiye'de şiddet, taciz ve istismar her geçen gün artmaktadır. Uygulanan cezalar çocuklara karşı işlenen şiddet, taciz ve istismar gibi suçların önüne geçilmesinde yetersiz kalmaktadır. Bu suçlar günümüzde dahi yüksek oranda saklı kalmakta ve suçlular saptanamamaktadır. Avrupa ülkelerinde de şiddet, taciz ve istismarın çözümüne yönelik girişimlerin yetersiz kaldığı görülmektedir.

Türkiye'de maddi olanakları yetersiz olan ailelerin çocuklarına daha iyi bir yaşam olanağı sunulması için Sosyal Ekonomik Destek gibi sistemlerinin bulunmasına karşın riskli bir çevrede olduğu tespit edilerek korunan çocukların sayısı yetersizdir.

Türkiye'deki 1 milyon 45 bin mülteci çocuğun 400 bininin henüz herhangi bir okula kaydının

bulunmaması geleceklerini oldukça kötü etkileyecektir.

Türkiye küresel cinsiyet eşitsizliği endeksinde 145 ülke arasında 130.sırada yer almaktadır. Okullara kaydı bulunmayan ve çalışmayan 15-19 yaş grubunda kızların oranı %28,2 iken, erkeklerde bu oran %16,5'dir. Kadın erkek eşitliğinin sağlanamaması kadınların bağımsızlığının önüne geçerken, aynı zamanda ülkede yetişmiş insan gücünün azalmasına ve üretim kapasitesinin düşmesine de neden olmaktadır.

Avrupa'daki sosyal harcamaların yüzdelerine bakıldığında Türkiye'den çok daha büyük bir bütçeyi sosyal harcamalar alanında yapmış oldukları görülmektedir. Türkiye'de ayrılan fonun çok daha düşük olması gereksinim sahibi çocukların yaşam olanaklarının iyileştirilememesine ve çok sayıda çocuğun yoksulluğunun devam etmesine neden olmaktadır.

Türkiye'de bebek ölüm hızının Avrupa ortalamasından yüksek olduğu görülmektedir.

Avrupa'da riskli çevrede büyüyen ve kendi ailesinden ayrılması gereken çocukların farklı ailelere verilmesi uygulaması yaygınlaştırılmıştır. Farklı ailelere bakım verilebilmesi için gönderilen çocukların istismara uğrama riski yüksektir. İstismara uğrama riskinin kontrolü için devrede olan mekanizmalar açık bir şekilde belirtilmemiştir. Bu durum çocukların güvenli bir ortamda yetişip yetişmedikleri sorusunu gündeme getirmektedir. Bu uygulama Türkiye'de de yaygınlaştırılmıştır. Aynı sorunlar Türkiye için de geçerlidir.

Çocuk yoksulluğu Avrupa ve Türkiye'de çok yaygındır. Çocuk yoksulluğunun önlenmesi için alınan önlemler yetersizdir.

Avrupa ve Türkiye'de şiddet ve istismara yönelik verilerin eksikliği göze çarpmaktadır. Verilerin arttırılması şiddet ve istismarın önlenmesi için alınacak önlemlerin belirlenebilmesi için oldukça önemlidir.

3.Sonuç

Çocuk koruma sistemlerinde son yıllarda önceki yıllara oranla daha etkili mekanizmalar uygulanmaya başlanmasına karşın sorunların çözümlenmesi için yeterli değildir. Öncelikli olarak çocuklarla ilgili tüm veri analizlerinin çoğaltılması, sosyal hizmetlere harcanan harcama yüzdelilerinin diğer Avrupa ülkelerinin standardına yükseltilip çocuk ve ailelerin daha iyi destek almasının sağlanması, sosyal ekonomik destek programına çok daha fazla sayıda ailenin katılması, çocuk yoksulluğuna neden olan etkenlerin yapılacak araştırmalar ile belirlenerek bu etkenlerin ortadan kaldırılması, Suriyeli mültecilerin durumu ile ilgili Avrupa Birliği ile yapılan iş birliği hızlandırılarak okullara kaydı bulunmayan Suriyeli mülteci çocukların eğitim sürecinin en kısa sürede başlatılması, çocuk ölümleri ve istismarının önüne geçilebilmesi için çocuklarla ilgili çalışan tüm meslek gruplarının üniversite müfredatına çocuğa yönelik şiddet ve istismarın bulgularının açıkça tanımlandığı derslerin oluşturulması gerekmektedir. Bu düzenlemelerin yapılması çocukların güvenli, huzurlu ve mutlu bir çevrede yetişebilmesi; güvensizlik, çaresizlik kavramları ile hayatlarının erken dönemlerinde karşılaşmayarak geleceğe umutla bakabilmesi için yaşamsaldır. Her insan yalnızca kendi çocuğundan değil, dünyada kendi sesini duyuramayıp sessizliğe mahkum kalan tüm çocuklar için birer ses olmak zorundadır. Bu yalnızca insani değil, aynı zamanda anayasal olarak da alınması gereken bir sorumluluktur.

Kaynaklar

- [1] C. Dictionary, ed, 2019.
- [2] T. D. Kurumu. "Hak Kavramı." http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_karistirilan&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5d94ee95c7f594.98339451
- [3] Wikipedia. "Çocuk Hakları." https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ocuk_haklar%C4%B1

- [4] Ç. M. İ.B.B. "Çocuk Hakları Sözleşmesi." <https://cocukmeclisi.ibb.istanbul/cocuk-haklari-sozlesmesi/>
- [5] T. C. B. Dışişleri. "Çocuk Hakları Konusunda Türkiye'de Yapılan Çalışmalar." http://www.mfa.gov.tr/cocuk-haklari-konusunda-turkiye_de-yapilan-calismalar.tr.mfa
- [6] E. Commission, "9th European Forum on the rights of the child Coordination and cooperation in integrated child protection systems," 2015, 30 April. [Online]. Available: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/rights_of_the_child_2015_-_reflection_paper.pdf
- [7] FRA, "National policy framework (action plan or strategy)," 2015. [Online]. Available: <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu/national-policy>
- [8] Tük. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. [Online]. Available: <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=30709>
- [9] Tük. İSTATİSTİKLERLE ÇOCUK. [Online]. Available: https://www.tuseb.gov.tr/enstitu/taceseyuklemeler/istatistik/istatistiklerle_cocuk_2014.pdf
- [10] Ç. v. S. H. B. Aile, "Çocuk Hizmetleri İstatistikleri," 2018. [Online]. Available: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/5864/chgm-2018-istatistik.pdf>
- [11] UNICEF. Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar [Online] Available: <https://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar>
- [12] C. O. Europe, "Ethnic profiling in Europe: a matter of high concern," 2019, 3 October. [Online]. Available: <http://semanticpace.net/tools/pdf>
- [13] UNICEF, "Kız ve Erkek Çocuklar Arasında Eşitlik," 2017. [Online]. Available: <https://www.unicefturk.org/yazi/kiz-ve-erkek-cocuklar-arasinda-esitlik>
- [14] FRA, "Specific legal obligations for civilians to report cases of child abuse, neglect and violence," 2015. [Online]. Available:

- <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu/reporting2>
- [15] T.C.S. Bakanlığı, "Sağlık İstatistikleri Yılı, "2018. [Online]. Available: https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/36134_siy2018trpdf.pdf?0
- [16] (2005, 3 July). Çocuk Koruma Kanunu. [Online] Available: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050715-1.htm>
- [17] Ç. v. S. H. B. Ç. H. G. M. T.C. Aile, "Koruma Altındaki 14 Bin Çocuğumuza Aile Ortamı Sağlıyoruz," ed, 2019.
- [18] UNICEF, "Keeping families together." [Online]. Available: <https://www.unicef.org/eca/child-protection/keeping-families-together>
- [19] Ç. v. S. H. B. Ç. H. G. M. T.C. Aile, "Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti," 2019. [Online]. Available: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/uygulamalar/sosyal-ve-ekonomik-destek-hizmeti/>
- [20] FRA, "Financial resources and budget allocation," 2015. [Online]. Available: <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu/budget-allocation>
- [21] FRA, "Vetting of foster families and residential care personnel," 2015. [Online]. Available: <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu/vetting-foster-families>
- [22] FRA, "Care service providers," 2015. [Online]. Available: <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu/service-providers>
- [23] FRA, "Returning unaccompanied children: fundamental rights considerations," 2019. Accessed: 2019, 3 October. [Online]. Available: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-returning-unaccompanied-children_en.pdf
- [24] UNICEF. "Toplumsal Koşullar ve Aile Ortamı." <http://unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=17&mnid=65&d=1&dil=tr> (accessed).
- [25] FRA, "Children deprived of parental care found in an EU Member State other than their own," 2019. [Online]. Available: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-children-deprived-of-parental-care_en.pdf
- [26] E. Commission, "EU-TURKEY STATEMENT Three years on," 2019, March. [Online]. Available: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20190318_eu-turkey-three-years-on_en.pdf
- [27] Euronews, "Türkiye insani yardımda dünya lideri," ed, 2018, 21 June.
- [28] FRA, "Combating child poverty: an issue of fundamental rights," 2018. [Online]. Available: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-combating-child-poverty_en.pdf
- [29] Eurostat. Social protection statistics [Online] Available: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Social_protection_statistics
- [30] OECD. Selected indicators for Turkey [Online] Available: <https://data.oecd.org/turkey.htm#profile-society>
- [31] FRA, "Monitoring performance of national child protection system," 2015. [Online]. Available: <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu/body-monitoring>